

ДОСИТЕЈЕВ ДАН

(обраћање школама и ученицима)

За школску 2021/22. годину, у календар важних датума који се у школама обележавају уведен је 10. април, као „Дан сећања на Доситеја Обрадовића, великог просветитеља и првог српског министра просвете“.

„Дан сећања на Доситеја Обрадовића“ установљава се 10. априла (по старом календару 28. март), јер је дан Доситејеве смрти једини тачан, релевантан датум који се односи на њега. Дани од 10. априла и наредних недељу дана обележавају се разним радионицама, ученичким конкурсима, научним и стручним скуповима, културним манифестацијама – под именом „Доситејеви дани“.

Важно је истаћи да је Димитрије Обрадовић рођен 1739. (или 1742. године) у банатском румунском селу Чакову, близу Темишвара. Још као мали дечак показао је велико интересовање за књигу и учење. У почетку је то било изразито верско образовање, па је зато пошао у манастир да се замонаши. То се догодило у манастиру Хопово, где је добио монашко име Доситеј.

Даљи пут Доситеја Обрадовића вођен је увек жељом за стицањем нових знања и учења. Тај пут га води кроз све градове просвећене Европе, са најразвијенијим универзитетима. На путу учења кроз Европу, Доситеј је био и ученик и учитељ. Тада је научио све значајне европске језике: румунски, грчки, старогрчки, латински, италијански,

немачки, руски, француски, енглески, албански... Са свим тим знањем Доситеј је био најзначајнији заступник просветитељских идеја међу свим Јужним Словенима. Најпознатији научници, савременици и следбеници Доситеја и његовог учења рекли су да је „Доситеј једна од најлепших и најразвијенијих личности које је цела наша раса дала“; „новатор и иницијатор какви се ретко виђају, један од оних људи који стварају епоху и остају као путовође целог једнога народа“; „творац сувремене народне просвете српске“. Доситеј је творац идеје да се пише на народном језику, како би књиге биле разумљиве свима који тим језиком говоре. Тиме Доситеј први свесно ствара праву националну књижевност на чистом народном језику – намењену свим слојевима српског народа ма где се он налазио.

У погледу језика, Доситеј је претеча Вука. Српски народни језик је за Доситеја основно средство да се просвета лакше и брже шири, да се образује и развија народ, да се изграђује слободна и напредна држава. То је од посебног значаја, нарочито у време настанка Првог српског устанка, великог ослободилачког покрета за поновно стварање слободне државе Србије, после дуговековног турског ропства. Те, 1804. године, Доситеј и пише чувену песму будницу „Востани Сербие“ са жељом да Србе и најбоље снаге код њих пробуди.

По доласку у Србију, постаје директор свих школа, оснива Велику школу – претечу Универзитета (1808.год.), Прву београдску богословију (1810. год.), постаје члан прве српске владе – Правитељствујушчег совјета, задужен за просвету, али и први њен „попечитељ просвештенија“, министар просвете...

По доласку у Србију 1807. године, Доситеј свим својим снагама и знањем ставља се у службу ослобођења и васкрса српске државне самосталности. Предано ради на оснивању школа и виших просветних установа, једнако доступним и девојчицама и дечацима. Он свесно ствара праву националну књижевност на чистом народном језику, намењену најширим слојевима народа; Доситеј учествује у утемељењу правног поретка устаничке Србије, али и дипломатским мисијама важним у борби за ослобођење.

Доситеј је дубоко веровао у свој народ, али уз учење, ширење просвете и науке.

Међу личностима 18. века до данас, Доситеј се најинтензивније обраћа свом народу где год га има (а имао је јасну свест о етничкој и језичкој целини и целини језика без обзира на верске разлике) истичући да је просвета и наука основ напретка („Лежи и лежаће у ропству народ којег срце не зна за национални понос“). За њега је најважнија љубав према истини и правди, борба против заблуда и незнања... Важно је за Доситеја

„слободно мислити и о свакој ствари слободно расуђивати и говорити “. Због свих тих разлога још за живота његово име је у српском народу било свето, а нове генерације су га поставиле уз Светог Саву и Вука Караџића.

Доситеј је напотпунији и најизразитији представник оног дела нашег народа који у рационалистичкој култури западне Европе види свој узор и свој идеал, просвећеност коју морамо усвојити, чиме се постиже постављање српског народа у поредак савремене Европе, док је Вук, касније, романтичарским генерацијама открио култ народне песме и обичаја, Европи открио лепоту и богатство српске традиције и народног стваралаштва.

Доситејев школски дан треба да опомиње, пре свега, на његову заветну поруку: да само деловање на истини и здравом разуму, у интересу добра заједнице, оправдава јединку као друштвено биће. У новије доба српске историје ми немамо значајнијег ни утицајнијег проповедника пожељних вредности – као што су добро, добротинство, љубав, трпељивост, пријатељство, поштовање, сарадња, ни критичара наших слабости, као и слабости људског рода кроз историју. Његова велика љубав према свом народу исказана је још за његовог живота жељом да на његовом надгробном споменику буде записано : „Овде леже његове српске кости, он је љубио свој род“.

Напомена:

У раду с ученицима, зависно од узраста, разреда и предмета (предметног наставника) треба указати на лепоту и сложеност Доситејевог стила и на мисаоне поруке српског просветитеља. Ради општег упознавања с Доситејевим делом, могу се искористити „Басне“, делови „Писма Харалампију“, делови „Живота и прикљученија“ (нпр. опис поласка у школу, доласка у Хоново и сл., беседа епископа Георгија Поповића у Темишвару, долазак у Лондон или боравак у Лондону; полемички и критички делови „Совјета здраваго разума“ и др., по избору наставника). На сајту Задужбине : www.dositejeva-zaduzbina.rs, наставници и ученици могу добити информације о Доситејевом животу и делу, као и раду Задужбине.